

ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ - ΤΟΜΕΑΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΟΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ: Μ. ΚΑΚΡΙΑΗ
ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ

Βασικές γνώσεις για τη γλωσσολογία και τη γλώσσα

(α) Τι είναι η γλωσσολογία

Η γλωσσολογία είναι *περιγραφική* επιστήμη, δεν ρυθμίζει και δεν «προστατεύει» γλωσσικές καταστάσεις. Προσπαθεί μόνο να τις περιγράψει, να τις αναλύσει και να τις ερμηνεύσει. Στόχος της είναι να μελετήσει τη *φύση* της γλώσσας (τις λειτουργίες της, τα χαρακτηριστικά της, τις ιδιότητές της).

(β) Θεμελιώδεις παραδοχές της γλωσσολογίας για τη λειτουργία, τα χαρακτηριστικά και τις ιδιότητες της γλώσσας:

[*Προϋπόθεση της όποιας συζήτησης: Η γλώσσα δεν υπάρχει αυτόνομα, έξω και πέρα από τους ομιλητές της. Αυτοί τη δημιουργούν, αυτοί την χρησιμοποιούν, αυτοί την αλλάζουν.*]

Η βασική λειτουργία της γλώσσας είναι η *επικοινωνιακή*. Η γλώσσα επιτελεί συγχρόνως και διάφορες άλλες λειτουργίες (οργάνωση της σκέψης, προσωπική έκφραση, ποιητική απόλαυση, έκφραση ταυτοτήτων, ιδεολογίας κλπ.), η επικοινωνιακή λειτουργία όμως είναι εκείνη που διαμορφώνει τα χαρακτηριστικά και τις ιδιότητές της.

Η γλώσσα είναι πρωταρχικά *προφορικό* σύστημα επικοινωνίας. Ο γραπτός λόγος είναι δευτερογενής και έπεται από όλες τις απόψεις του προφορικού: ιστορικά, δομικά, λειτουργικά, βιολογικά.

Επιπλέον, η γλώσσα, ως *σύστημα* (και όχι ως απλό σύνολο) στοιχείων, λειτουργεί *συγχρονικά* για τους ομιλητές της, με την έννοια ότι ούτε γνωρίζουν ούτε χρειάζεται να γνωρίζουν τις προηγούμενες μορφές της, για να επικοινωνήσουν αποτελεσματικά.

Όλες οι φυσικές ανθρώπινες γλώσσες αποτελούνται από τα ίδια στοιχεία (ήχους/φωνήματα και λέξεις/έννοιες), που συνδυάζονται με συγκεκριμένους κανόνες για να παραγάγουν το νόημα (έννοια της *διπλής άρθρωσης*). Αναπτύσσονται δε όλες με τους ίδιους μηχανισμούς (παραγωγή, σύνθεση και δανεισμό). Έτσι, μπορούν όλες, με μεγάλη οικονομία, να αποδώσουν την απεριόριστη δημιουργικότητα του ανθρώπινου νου και να εκφράσουν όσα θεωρεί κάθε γλωσσική κοινότητα ότι την αφορούν. Κατά συνέπεια, όλες οι γλώσσες είναι *δομικά ισότιμες*. Οποιαδήποτε ανισότητα παρατηρείται ανάμεσα σε «καλλιεργημένες» και μη «καλλιεργημένες» (ακόμα) γλώσσες οφείλεται αποκλειστικά σε ιστορικούς, κοινωνικούς ή πολιτισμικούς παράγοντες και συγκυρίες και όχι στις ιδιότητες της δομής τους, οι δυνατότητες της οποίας είναι ίδιες σε όλες τις γλώσσες.

Στο γλωσσικό σημείο (λίγο απλουστευτικά: τη λέξη), η σχέση μεταξύ σημαίνοντος (μορφής) και σημαινομένου (περιεχομένου) είναι *αυθαίρετη* (αναιτιολόγητη) αλλά και *συμβατική* (υπάρχει στοιχειώδης συναίνεση της κοινότητας ως προς αυτήν).

Αυτό εξηγεί και το ότι (α) οι γλώσσες *διαφέρουν* μεταξύ τους και (β) μπορούν να *αλλάζουν* στον χρόνο. Τα αναπόδραστα αυτά φαινόμενα δεν έχουν για τη γλωσσολογία ούτε θετικό ούτε αρνητικό πρόσημο, έστω και αν και οι ίδιοι οι ομιλητές βιώνουν συνήθως τη διαφορά ως υστέρηση και την αλλαγή ως απώλεια.

Οι διαφορές της ιστορικής πορείας, της οργάνωσης, των εμπειριών, των στόχων, των δραστηριοτήτων και των επιθυμιών κάθε κοινότητας δημιουργούν διαφοροποιήσεις στο γλωσσικό της σύστημα (*ποικιλότητα, ποικιλία*), οι οποίες είναι, γενικά μιλώντας, διαφορές *ταυτότητας* των ομιλητών ή της περίπτωσης ομιλίας. Οι ομιλητές επενδύουν δηλαδή στις διαφοροποιήσεις αυτές διάφορα συμβολικά νοήματα σχετικά με την ταυτότητα τη δική τους ή των άλλων, τα οποία διαδραματίζουν σπουδαιότατο ρόλο στην αντιμετώπιση και την περαιτέρω πορεία της γλώσσας.